

ČESKÁ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÝCH VĚD

Těšnov 65/17, 117 05 Praha 1, tel.: +420 221 812 400, e-mail: cazv@cazv.cz, www.cazv.cz

Vodohospodářské problémy

Vždy, když nastanou extrémní meteorologické podmínky, většina z nás si začne uvědomovat, že v české krajině probíhají procesy, které nejsme v současné době schopni dostatečně kvalitně regulovat. Naše krajina (rozumíme tím v tomto případě zemědělský půdní fond) je totiž ve stavu, kdy dlouhodobě neřešené problémy s retencí vody, tedy krátkodobým, dočasným zadržením vody, způsobují povodně, sucho, pokles hladin podzemních vod ve studních i zhoršenou jakost vody ve vodních tocích a vodních nádržích.

Pokud jsou intenzita i úhrn deště nízké, povrch území i půda jsou schopny tuto vodu zadržet. Problém nastává, když intenzita či úhrn srážek přesáhne limity vsaku vody do půdy, které jsou pro každou půdu jiné. Příčinou zrychleného odtoku z půdy jsou také přírodní podmínky, které jsou nepříznivé na velké části našeho území. Na více než

60 procentech území se nacházejí krystalické horniny, především ve vrchovinách, pahorkatinách a hornatinách, kde se střídají úzká údolí podél vodních toků se svahy s převýšením od 150 do 450 m. Pokryvem tohoto horninového podloží jsou větší

pasý podél vodních toků jsou sice chvályhodné, zadržují ale pouze část vody a větší část dále odtéká bez možnosti jejího dalšího využití na zemědělském půdním fondu. V oblasti retence vody na zemědělské půdě je patrný výrazný deficit realizací účinných

opatření. Standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu, prosazované ministerstvem zemědělství jako GAEC II, popsané problémy nikdy nemohou zcela vyřešit, na retenci vody v povodí mohou podle výpočtů mít vliv maximálně do pěti až deseti procent (Kvítek 2012). Tato opatření jsou tedy při intenzivnějších srážkách a vyšších srážkových úhrnech zcela nedostatečná.

Řešit příčiny

Zapotřebí je realizace cílených technických opatření v kombinaci s přírodě blízkými opatřeními na vhodných místech v povodí, na konkrétním místě zemědělského půdního bloku. Je třeba řešit příčiny zrychleného odtoku vody ještě v ploše povodí, nikoli až v hydrografické síti. Je třeba se zaměřit na přijetí celostátního, přesně cíleného a dlouhodobého programu obnovy retence vody v krajině (Kvítek 2015, Sklenička 2015). Je důležité, aby finanční zdroje ze společné zemědělské politiky, směřující do programu retence vody v krajině, tedy k tvorbě přírodě blízkých a k výstavbě technických opatření a jejich údržbě, směřovaly přímo k investořům, a tím je zemědělec. Tak jako se každá obec, město stará o své cesty, parky, pozemky, osvětlení, sběr odpadu, tak by ani zemědělec neměl pouze zajišťovat zemědělskou produkci, ale měl by mít starost také o všechny mimoprodukční funkce zemědělství, tedy i o aktivity související s retencí vody v krajině. Za tuto péči by měl dostat zaplacen.

Odbor vodního hospodářství České akademie zemědělských věd bude podporovat každou iniciativu a návrhy na řešení vodohospodářských problémů české krajiny, vycházející z navrhovaných nových dotačních titulů, týkajících se zejména:

- 1) realizace opatření ke zvýšení retence vod v krajině podle plánů dílčích povodí zpracovávaných ve 3. etapě plánování v oblasti vod,
- 2) rekonstrukce, údržby a provozu technických opatření i přírodě blízkých opatření na zemědělském půdním fondu,
- 3) podpory výkupu pozemků pro realizaci technických a přírodě blízkých opatření na zemědělském půdním fondu,
- 4) úhrady ekonomické újmy ze ztráty produkce z ploch určených k realizaci přírodě blízkých a technických opatření.

S ohledem na neoddiskutovatelné veřejné zájmy při zajišťování správy krajiny je třeba uplatňovat zásadu, že ze zemědělského povodí by měla odtékat, i za přiměřeně extrémních hydrologických situací, voda v dobré

kvalitě a v neškodném množství (Kvítek 2015). Dále je podstatné, aby byl při návrhu opatření uplatněn komplexní systém opatření, nikoli pouze jednotlivá, svými účinky oddělená opatření. Jedná se o následující jevy, které je třeba takto koncepčně řešit: kulminační průtoky i celkové odtokové množství vody ze zemědělského půdního fondu, odnos

Nádrž na vyústění drenáže

Foto Zbyněk Kulhavý

zeminy z eroze půdy, množství sedimentů ukládaných v tocích, rybnících a nádržích, nevyhovující jakost povrchové a drenážní vody, sucho všech kategorií a s tím související problematika nízké infiltrace, retence a akumulace vod. Důsledkem i spojovacím článkem všech těchto negativních jevů je rychlý odtok vody ze zemědělského půdního fondu.

Principy a zásady

Principy a zásady ochrany množství a jakosti vody jsou následující:

1. Je třeba zachytit vodu ještě na zemědělských pozemcích, nejlépe v jejich horních nebo středních částech, například po-

laci záchytných liniových technických prvků, jako jsou například záchytné příkopy či záchytné průlehy, s pásy trvalých travních porostů. Zde dojde k sedimentaci půdních částic a k infiltračnímu systému regulace odtoku vody, aby nebyla po zachycení voda rychle odváděna do vodních to-

čech, v mokřadech apod. Sem mohou být vyústěny i drenážní systémy, aby došlo ke zlepšení jakosti drenážní vody.

3. Vhodnými opatřeními je třeba také zvyšovat zásoby podzemních vod, posílením infiltrace půdní vody do mělkých zvodní. Tato opatření je třeba navrhovat ještě ve střední a horní části plochy povodí.

4. Následně je pak možné jakostně vyhovující vodu akumulovat v dolních částech povodí k jejímu dalšímu využití.

Od roku 1948 byly v České republice vychovány generace odborníků – vodohospodářů, krajinářů a ekologů, kteří by mohli a také chtěli komplexně tvořit krajinu, zvyšovat její retenční a akumulační funkci – a výsledek? Stále se komplexní vnímání souvislostí nepodařilo v praxi prosadit. Odděleně se řeší dílčí témata – povodně, sucho, vodní eroze, odděleně se nastavují dotační tituly, odděleně je také, což je hlavní problém, vlastnictví a užívání pozemku, vodohospodářské stavby. Copak není patrné, že právě vlastníci a uživatelé půdy sedí na téže větvi, kterou si pod sebou klidně řežou? Je poměrně zřejmé, že tato zemědělská praxe chce zásadní změnu (Kvítek 2013).

Je třeba navázat na tradice, kdy majitelé, individuálně nebo sdružení do vodních družstev, byli investory vodohospodářských děl, která sloužila k odvodnění, závlahám, k ochraně před povodněmi.

Vážení majitelé, nájemci zemědělské půdy, zemědělci, farmáři, vedoucí pracovníci Zemědělského svazu ČR a Agrární komory České republiky, Odbor vodního hospodářství České akademie zemědělských věd si je vědom současných problémů s vodou v české krajině, a proto se na vás obrací se žádostí o diskusi a podporu tohoto svého stanoviska tak, aby v brzké době došlo ke změně celkového systému hospodaření s vodou na zemědělském půdním fondu. Ten je svojí výměrou 4,22 milionu hektarů, což je 53,5 procenta rozlohy České republiky, rozhodujícím faktorem, který může zásadně kvalitativně i kvantitativně ovlivnit současné i budoucí vodohospodářské poměry v české krajině a využít výsledky nepříznivých stanovištních, meteorologických a klimatických situací ve svůj prospěch a ve prospěch celé společnosti.

(Použitá literatura je k dispozici u autorů článku)

Odbor vodního hospodářství
ČZV

Hydročistič

Foto Zbyněk Kulhavý

60 procentech území se nacházejí krystalické horniny, především ve vrchovinách, pahorkatinách a hornatinách, kde se střídají úzká údolí podél vodních toků se svahy s převýšením od 150 do 450 m. Pokryvem tohoto horninového podloží jsou větší

pasý podél vodních toků jsou sice chvályhodné, zadržují ale pouze část vody a větší část dále odtéká bez možnosti jejího dalšího využití na zemědělském půdním fondu. V oblasti retence vody na zemědělské půdě je patrný výrazný deficit realizací účinných

Záchytný zatravněný příkop

Foto Tomáš Kvítek

Tůň na vyústění drenáže

Foto Zbyněk Kulhavý